

ԺԻ. դարուն սկիզբը առաջին անգամ ըլլալով Մայանս քաղաքին մէջ կը հիմնէ meistersinger-ներուն միութիւնը: Աւելի վերջ, Nuremberg-ի մէջ ալ կը հիմնուի միութիւն մը, այս վերջինիս կը յաջորդէ Augsburg, իսկ Augsburg-ի՝ Ulm, Nuremberg վերջը կ'ըլլայ Meistersinger-ներուն ամենէն կարեւոր կեդրոնը (250 անդամով): Այս միութիւնները իրարու հետ կապուած են: Անոնք ունին իրենց երաժշտական կանոնները: Meistersinger-ները ունին երգելու և եղանակ գրելու չորս ձեւեր, ուղղութիւններ, որոնք ստեղծուած են Franenlob-ի Marnier-ի, Müglin-ի կողմէ: Ասոնց միւս թեան մէջ ամէն մարդ չի կրնար մտնել: Զափականց դժուար քննութիւններ կան, որոնք պարտաւոր է անցնել մէկը իրենց միութեան մէջ մտնելու համար: Meistersinger-ները կ'երգեն գործիքներու ընկերակցութեամբ, ինչպէս քնար, կիթառ, և ջութակներ: (Նկատելի է որ troubadour-ներու գործիքները աւելի ճոխ էին, քան meistersinger-ներունը): Նշանաւոր meistersinger-ներէն եղած են Puschmann, Hans Rosenblutt, Hans Folz, և Hans Sachs: Ասոնց գործունէութեան մասին գաղափար մը տալու համար, ըսենք թէ Hans Sachs գրած է 6.018 կտոր (թէ բանաստեղծութիւն և թէ եղանակը հեղինակին կողմէ), որոնցմէ 4, 275 հատը կոչուած են «meister-lieder» յաջող կտորներ եղած ըլլալուն համար: Meistersinger-ներու փայլուն շրջանը կը տեսէ ԺԻ.-ԺԷ. դարուն սկիզբը, կամ երկու դար, իսկ անկէ վերջ կը սկսի անկման շրջանը, և իրենց վերջին միութիւնը՝ Ulm քաղաքի ընկերակցութիւնը, վերջ կը գտնէ 1830ին:

Բայց մինչ մէկ կողմէն ժողովրդական տալանդներուն արուեստը կը ծաղկի, միւս կողմէ, ԺԶ. դարուն, Յորնսալի, և Պելհիքայի ազդեցութեան տակ, կը տեսնենք ծաղկիլը, ուռճանալը, տեսարան սերունդի մը, որ քաջ ծանօթ է diaphonie-ի, organum-ի, déchant-ի, contrepont-ի և canon-ի օրէնքներուն: Ասոնցմէ են Agricola, Hofheimer, և հակակէտի առաջին ստեղծողներէն մէկը, նշանաւոր Trongsott Engenins, աւելի վերջ, գերմանական երաժշտութեան հայրերէն մէկը, Henri Finck: Այս բոլոր երաժիշտներուն գործերը, կրօնական են:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԱԿԱՆՑ ԱՆԱՊԱՏ ԿԱՄ ԱԿՆԵՐՈՅ ՎԱՆՔ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Ականց Անապատ կը գտնուէր լեռնային Կիլիկիոյ Յախուտ գաւառին մէջ, Բարձրբերդի ստորոտը: Ունէր երկու եկեղեցիներ Ս. Աստուածածին և Ս. Առաքեալք անուանեցով (Ալիշան, Սիսուան, էջ 153):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Ակնիոյ վանքը շինած կամ կարգաւորած է Լեւոն Ա. Թաղաւոր (1186 — 1219): Իր ամենէն աւելի սիրած վանքն է եղած այն, այդ պատճառաւ հոն է Թաղուած իր սիրտը:

Հեթում Ա. Թագաւորն ալ շատ կը սիրէր այդ վանքը և իր կեանքին վերջաւորութեան հոն քաղուեցաւ և կրօնաւորական սքեմ ընդունեց, ստանալով Մակար անունը, և հոն ալ վախճանեցաւ 1270 Հոկտեմբեր 25ին:

Ակնիոյ վանքը Թաղուած է նոյնպէս,

Մասնաւորաբար յիշատակութեան արժանի է Henri Finck-ի միակ պատարագը:

Իսկ գերմանական ազգային երաժշտութեան — որ կազմուելու վրայ էր շնորհիւ վերոյիշեալ վարպետներուն — իր վերջնական ձեւը կուտայ կրօնաւոր մը, փիլիսոփայ մը, սատուածարան մը, զորպէս մը, և երաժիշտ մը միանգամայն՝ Մարթին Լուտէր (ԺԶ. դար): Ան արգէն իր ժամանակին կը փոխրկէ ամբողջ Եւրոպան, յառաջ բերելով բողոքական շարժումը: Ան վերջնականապէս կը ժողովրդականացնէ գերմանական երաժշտութիւնը, կրօնական երգերու համար նոյնիսկ գործածելով աշխարհիկ եղանակներ: Լուտերի կ'օգնեն աւեր ժամանակակից երաժիշտներէն Walter, իսկ ժամանակակից meistersinger-ներէն Hans Folz, և Hans Sachs: (Պէտք է նկատի առնել թէ Լուտերէ առաջ նոյնը ընել կը փորձէ նաև Ժան-Հէս):

ՕՆՆԻԿ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

(Ծարուակիկի՝ Ց)

Բերիոյ բանտին մէջ նահատակուած Պաղ-տին մարտախառ 1336 թուին (Միս. էջ 154):

Կրիկիկոյ իշխանութեան անկման հետ ինկած է նաեւ թագաւորներու սիրելին Ակ-նեբ, և ժէ. գարու կիսուն կրիկեան ժա-մանակագիր մը կը գրէ թէ աւերակ է վան-քը և վարդուցի վեր ոչ ոք չկայ հոն (Միս. էջ 535):

Ակների վանահայրերու թերի ցանկ մը կարելի է կազմել, քաղելով քանազան յե-շատակարաններէ, այսպէս.

1. — Թառոս Վանանայր (1215). որ Ե-րնակելի տուած է Արեւիքանոսի Ճառերը:

2. — Դրիգոր Մաքրակոն Քանանայ (1261), որուն օրով Դաւիթ Բջնեցի կը յի-շէ՝ Տէր Բարսեղ, Վարդան Վրդ., Սիմէոն Փակակալ, Հայրապետ, Ներսէս, Յովհան-նէս, Թորոս Միակեաց, Գրիգոր, Սարգիս Մերունի, Կարապետ Միրունի (Ագաթ. Տփղիս, 1909, Եռուշ. լր.). և Վահրամ Միայնակեաց (Ագաթ. Եռուշ. լր.):

3. — Սեւփանոս Վանանայր (1271), Ակների վանքին համար ընդօրինակել տուած է Արքակաղին վանքին մէջ, Պօղոս կրօ-նաւորին, Թէոփիլոսի գրած Ներբողեանը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի վրայ:

4. — Սարգիս Վարդապետ (1307), մառ-նակցած է Սիսի մէջ Գրիգոր Անաւարդեցիի գումարած ժողովին:

5. — Գրիգոր Վարդ. Վանանայր (1313), օրինակած է Ճառքնտիր մը:

6. — Վարդան Վարդապետ (1325), իր մասին պիտի գրենք քիչ մը վարը, գրիչ-ներու կարգին:

7. — Յովնանէս Վարդապետ (1342), որ մասնակցած է Սիսի մէջ Մխիթար Գրո-նեցիի կաթողիկոսի գումարած ժողովին:

ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ. — Ակների վանքը ժ.Գ. դարու սկիզբէն մինչև ժ.Գ. դարու կէսը եղած է գրական աշխատութեան ոչ աննշան կեդրոններէն մին կրիկիկոյ մէջ: Մեզի ծանօթ մշակներու անունները կը ներկայացնենք ստորեւ, հանդերձ իրենց գործերով, ըստ ժամանակագրական կարգի:

Ա. — Պետրոս Գրիչ (1215). — Եղբայր Սիմեոնի: Սա ընդօրինակած է Սեբեբիա-նոսի Ճառերը, Ակներոյ վանքին մէջ, հը-րամանաւ Թորոս վանահօր և այլ միարան եղբայրներու (Կար. Թ. 899. Շողակաթ, էջ 199, Զարբ. թրգմ. էջ 688):

Բ. — Ռուբէն Կազմող (1215), որ կա-մած է վերոյիշեալ Պետրոս Գրիչի օրինա-կած ճառերու մատենանը (Զարբ. թրգմ. էջ 688):

Գ. — Դաւիթ Բջնեցի, Գրիչ (1261). — Ակների վանքին մէջ ընդօրինակած է

1. — Ագաթանկելոս, գաղափար ունե-նալով շատ հին օրինակ մը, որ դժուար-ընթեռնի դարձած էր և վանականները ժամատեղուոյ կամ սեղանատան մէջ հա-մարձակ չէին կրնար կարդալ, ուստի ուխ-տին առաջնորդները կը յանձնարարեն իրեն որ ուրիշ վերի փախարկէ վայն, և ինքն ալ կ'ընդօրինակէ խոշոր բոլորգիրով (Ագաթ. լր.-լր., Կար. 1614):

2. — Ներսէս Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, գրուած Ե. Ոսկերեանէ և Թարգմանուած հայերէնի Արարամ Ղրամատիկոսի ձեռ-քով, 1141ին (Ագաթ. լր., Կար. 1614):

Դ. — Թորոս Միակեաց (1261), թըղ-թարար, որ Դաւիթ Բջնեցիի օրինակած Ագաթանկելոսին թուղթը կոկելու աշխա-տած է (Ագաթ. լր.):

Ե. — Գրիգոր Թղթարար (1261), որ նոյն գործին մէջ աշխատակցած է նախոր-դին հետ (Ագաթ. լր.):

Զ. — Գրիգոր Կրօնաւոր Գրիչ (1271-3). ընդօրինակած է Ակներոյ անապատին մէջ

1. — Մաղաֆիա Աբեղայի Պատմութիւնը, 1271ին, հրամանով վանահօր Ստեփանոսի և կամակցութեամբ Վարդան Փակակալի և ամենայն եղբայրութեան սուրբ Անա-պատին (Պատմ. Թաթարաց, Երուսաղէմ, 1870, էջ 71):

2. — Միխայէլ Ասորիի Պատմութիւնը, նոյնպէս, Ստեփանոս վանահօր հրամանով, 1273ին (Ժամ. Միխ. Ասորուոյ, Երուսա-ղէմ, 1871, էջ Ժ.):

Է. — Կոստանդ Բահանայ (1273) թըղ-թարար. — Գրիգոր Կրօնաւորի Միխ. Ասո-րիի պատմութեան թուղթը կոկելու աշ-խատած է (Միխ. Շար. էջ 45):

Ը. — Սիոն Բահանայ (1273) թըղթա-րար. — նոյն աշխատանքին մասնակցած է:

Թ. — Յովնանէս Բահանայ Գրիչ (1273). — Միխ. Ասորիի պատմութեան վերջին տետրը գրած է Գրիգորի այսօ-սկային ըլլալուն պատճառով (Միխ. Շար. էջ 45):

Ժ. — Յովնանէս Նպս. Արքայեղբայր,

(+1289), որդի Կոստանդին Պալլի: Իր մասին երկար պիտի գրուի երբ գտնվի Գլուհերի վանքին, որուն առաջնորդն էր: Ան Ակների վանքին մէջ օրինակած է Աւետարան մը, մագաղաթի վրայ, բուրգազիր, զարդարուած չքնաղ պատկերներով, այժմ յէջմիածին (Կար. Թ. 227):

ԺԱ.— Գրիգոր Քահանայ Գրիչ (1311-1329), որդի Վահրամի, և հոգևոր որդի Կոստանդինի, Ակների մէջ ընդօրինակած է

1.— Աւետարան, բուրգազիր, 1311ին:

2.— Մեկն. Թղթոցն Պողոսի, առ Տիմոթեոս եւ Տիմոս, 1325ին (Կար. 1379, Սիւս. 535):

ԺԲ.— Գրիգոր Վրդ. Վանահայր (1313).— որդի չէ թէ նոյնն է նախորդին հետ կամ տարբեր անձ մըն է: Ակների մէջ օրինակած է Ճառերտի մը, որ կը պարունակէ զանազան ճառեր, Եփեսոսէն, Ոսկերեքանէն եւ ուրիշներէ (Կար. Թ. 902):

ԺԳ.— Մինաս Գրող (1322).— Ակներ Անապատին մէջ օրինակած է Առաւել Սողոմոնի և Դիրք Յորայ, Գրիգորի Նիւսապետի քարոզք և Մեկնութիւն Ժողովողի (Թորոս Աղբար, Բ. էջ 389):

ԺԴ.— Վարդան Վարդապետ (1261-1325).— Հաւանաբար միևնոյն անձն է այս թուականներու միջև Ակների մէջ գտնուող Վարդանը, որ նախ կը տեսնուի իբրեւ վարդապետ 1261ին, յետոյ փակակալ 1271ին, ապա անգամ Սիսի ժողովին 1307ին, և վերջապէս ծերունի վանահայր 1325ին: Ունի եղբայր մը Բարսեղ անուանով: Վարդան Վրդ. Ակների Անապատին մէջ օրինակած է Աւետարան մը, 1323ին (Տաշ. Մ. Յուսեպ, Թ. 342):

ԺԵ.— Բարսեղ Քահանայ Կազմող (1325).— Սա կազմած է վերև յիշուած Գրիգոր Գրիչ օրինակած Պողոսի Թղթոց մեկնութիւնը:

ԺԶ.— Գրիգոր Կուսակոյն Քահանայ (1325), Թղթարար.— վերոյիշեալ գրքի բաժակեայ թուղթը կոկիւռ աշխատանքին տանակցած է:

ԺԷ.— Սերովք Կուսակոյն Քահանայ (1325) Թղթարար.— նախընթաց քահանային աշխատակցած է նոյն գործին մէջ:

ԺԸ.— Կարապետ Քահանայ Մաղկող (1325-1329).— Գրիգոր Քահանայի օրինա-

կած վերաշինեալ մեկնութեան գիրքը ծագւած է Ակների մէջ 1325ին:

ԺԹ.— Յովհաննէս Երաժիշտ (1342?).— Կիլիկեցի երաժիշտներու կարգին Աիւշան կը յիշէ Յովհաննէս Փակակալ Ակներոյ վանուց (Սիւս. էջ 517), առանց ոսկու ուրիշ տեղեկութեան: Ակների վանքին իբր վանահայր կը տեսնենք Յովհաննէս անուանով վարդապետ մը 1342ին: Թերևս այս անձն է որ նախապէս կը վարէր փակակալութեան պաշտօնը և ապա հղաւ վանահայր, նման իր նախորդին, Վարդան Վարդապետի:

Ի.— Պողոս Վարդ. Ակներցի (1313-1334), գրիչ և ծաղկող, աշակերտ Սոայի Վրդ. Նիկեցիի, կոչուած է «Բաշ Գրչապետ»: Իր գործերէն ծանօթ են երեք հատ

1.— Աւետարան, բուրգազիր օրինակուած Գլածորի վանքին մէջ, 1313ին, և նկարազարդուած կիլիկեան ոճով (Գ. Արք. Յովսէփեան, Ռադրակահանք, Հատոր Գ. էջ 166, և Հատոր Բ. էջ 219):

2.— Աւետարան, Բուրգազիր, օրինակուած նոյն տեղ, 1314ին, Տարսայիճ-Ստեփանոս Օրբէլեանի համար (Սարգ. Բ. 41):

3.— Աւետարան, օրինակուած Գլածոր, 1334ին, Գրիգոր անուանով քահանայի մը համար (Լոյս, 1905, էջ 367):

ԻԱ.— Գրիգոր Ակներցի Գծող (1386). Սա Ձեռագիր Աւետարանի մը մէջ (Ս. Թ. 89) ունի յիշատակարան մը, գրուած Երուսաղէմ. ուր ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ «անարհեստ գծող, որոյ անուն Գրիգոր Ակներցի յորջորջի» (Միտք. և Այցեւորք, Մ. Ե. Աղանունի, էջ 70):

Նման ձևով «Գրիգոր Ակներցի» յորջորջուով երկու փոքր յիշատակարաններ ունի այն գրիչը, որ ընդօրինակած է Ներսէսի կամ Ճառ Սաշի (Յուսեպ Ձեռագրաց Հալէպի, Սիւրմէեան, էջ 244): Հետեւաբար մենք աւելի հաւանական կը գտնենք որ 1380ական թուականներուն ապրող այս Ակներցի Գրիգորին գործն ըլլայ այդ Ձեռագրի, քան թէ միւս Գրիգոր քահանային որ նոյն դարուն առաջին քառորդին կ'ապրէր ու կը գործէր Ակների վանքին մէջ:

Ն. Վ. ԵՈՎԱԿԱՆ